

Jaana Norio-Timonen

VAKUUTUSSOPIMUSLAIN PÄÄKOHDAT

Alma Talent
Helsinki 2018

Toinen, uudistettu painos
Juridica-kirjasarjan 25. teos
Copyright © 2018 Alma Talent Oy ja Jaana Norio-Timonen
Yhteistyössä Lakimiesliiton Kustannus
Kannen suunnittelu: Lauri Karmila
Taitto: Marja-Leena Saari
ISBN 978-952-14-3454-9 (painettu kirja)
ISBN 978-952-14-3456-3 (verkkokirja)
ISSN 1459-7535

Balto PRINT
Liettua 2018

Anna palautetta kirjasta: protoimitus@almamedia.fi

ALKUSANAT

Tämä teos on kirjoitettu oppikirjaksi ja käsikirjaksi. Oppikirjana sillä lienee kolmenlaisia lukijoita: yliopisto-opiskelijoita, juristeja, jotka eivät jatkuvasti työskentele vakuutusasioiden parissa, sekä vakuutuslalla työskenteleviä, joilla ei ole juridista koulutusta. Samalla teos on myös vakuutuslainsäätelyn yleisesitys, josta lain systematiikan ja säännösten lisäksi ilmenee myös vakuutuslainsäätelyä koskeva keskeinen oikeuskäytäntö.

Teoksessa käydään läpi koko vakuutuslainsäätely. Kirjan nimessä oleva pääkohdat-sana viittaa siihen, että lain säännökset on käyty läpi pitäytyen melko yleisellä tasolla. Teosta kirjoittaessani olen voinut käyttää hyväksi teoksiani Kuluttajavakuutusten vertailtavuus ja sääntely (1997) sekä Vakuutuslainsäätelyn vastuu vakuutuslainsäätelmästä (2003). Näiden, samoin kuin muiden Oheiskirjallisuutta-luettelossa mainittujen teosten, avulla on mahdollista paneutua vielä syvällisemmin vakuutuslainsäätelyyn.

Systemaattisuutta ja teoksen käsikirjakäyttöä ajatellen kutakin asiakokonaisuutta koskevat säännökset on käsitelty kootusti kyseisen asian yhteydessä, vaikka tästä aiheutuu jonkin verran toistoa. Kaikilta osin tämä ei ole ollut tarkoituksenmukaista, ja tällöin lukija ohjataan sisäin viittauksin perehtymään myös niihin säännöksiin, joita on tarkasteltu jossakin toisessa asiayhteydessä.

Vakuutusopimuslain uusimmat ja tähän asti laajimmat muutokset tulevat voimaan 1.11.2010. Tässä teoksessa vakuutusopimuslakia tarkastellaan sellaisena kuin se on silloin, kun mainitut muutokset ovat tulleet voimaan.

Kiitän puolisoani dosentti Pekka Timosta teoksen käsikirjoitusta koskeneista arvokkaista kommenteista sekä kustannustoimittaja Juha Nurroa huolellisesta ja nopeasta työstä.

Porthaniassa toukokuussa 2010

Jaana Norio-Timonen

ALKUSANAT TOISEEN PAINOKSEEN

Toinen painos on ensimmäisen painoksen tavoin kirjoitettu oppikirjaksi ja käsikirjaksi. Teoksen käytettävyyttä käsikirjana on parannettu siten, että teokseen on otettu alaviitteitä, joissa lukijalle tarjotaan lisätietoa ja viitteitä tietojen syventämiseen.

Vakuutusopimuslain uusimmat muutokset tulivat voimaan 1.10.2018. Tässä teoksessa vakuutusopimuslakia tarkastellaan sellaisena kuin se on silloin, kun mainitut muutokset ovat tulleet voimaan.

Kiitän varatuomari Irene Luukkosta, joka on kommentoinut osaa tämän teoksen tekstistä ja joka on aina ollut valmis auttamaan vakuutusikäytäntöä koskevilla kysymyksillä. Kiitän myös vastaavaa kustannuspäällikköä Juha Nurroa tilaisuudesta jatkaa yhteistyötä tämän toisen painoksen parissa sekä jälleen huolellisesta ja nopeasta työstä.

Porthaniassa lokakuussa 2018

Jaana Norio-Timonen

SISÄLLYS

ALKUSANAT	V
ALKUSANAT TOISEEN PAINOKSEEN	VII
LYHENTEET	XVII
I JOHDANTO	I
1.1 Vakuutukset ja vakuutustoiminta	I
1.2 Vakuutusopimuslain soveltamisala ja muu vakuutusopimuksia koskeva lainsäädäntö	4
1.3 Keskeisiä käsitteitä	8
1.3.1 Erilaisia vakuutuksia	9
1.3.2 Vakuutukseen liittyviä henkilötahoja	15
1.4 Vakuutusopimuslain pakottavuus	19
1.5 Teoksen sisältö ja rakenne	27
2 VAKUUTUSSOPIMUKSEN ELINKAARI	29
2.1 Vakuutushakemus	29
2.1.1 Vakuutushakemuksen käsittely	29
2.1.2 Vakuutetun terveydentila ja henkilövakuutukset	35
2.2 Vakuutusopimuksen syntyminen ja vakuutuksenantajan vastuun alkaminen	39
2.3 Vakuutuksenottajan oikeus peruuttaa eläke- vakuutus tai säästöhenkivakuutus	42

2.4	Vakuutusmaksu	44
2.4.1	Vakuutusmaksun maksaminen ja ylimääräisen maksun palautus	44
2.4.2	Vakuutusmaksun laiminlyönti	47
	2.4.2.1 <i>Vakuutuksenantajan oikeudet</i>	47
	2.4.2.2 <i>Vakuutuksenottajan oikeudet</i>	50
2.5	Vakuutusopimuksen muuttaminen	52
2.5.1	Aluksi	52
2.5.2	Vakuutuksenantajan oikeus muuttaa vahinkovakuutuksen ehtoja	54
2.5.3	Vakuutuksenantajan oikeus muuttaa henkilövakuutuksen ehtoja	57
2.6	Vakuutusopimuksen päättyminen	62
2.6.1	Aluksi	62
2.6.2	Vakuutuksenottajan oikeus irtisanoa vakuutus	63
2.6.3	Vakuutuksenantajan oikeus irtisanoa vakuutus	64
	2.6.3.1 <i>Vahinkovakuutukset</i>	64
	2.6.3.2 <i>Henkilövakuutukset</i>	67
2.6.4	Ryhmätuvakuutuksen päättyminen	70
2.6.5	Henkilövakuutuksen muuttaminen vapaakirjaksi ja vakuutuksen takaisinostaminen	71
2.6.6	Vakuutuksenottajan oikeus siirtää eläkevakuutuksen takaisinostoarvo	74
2.6.7	Vakuutetun omaisuuden omistajan vaihtuminen vahinkovakuutuksessa	75
2.6.8	Muistutus henkivakuutuksen päättymisestä	76
3	VAKUUTUKSENANTAJAN TIEDONANTOVELVOLLISUUS	
	VAKUUTUSSOPIMUSTA SOLMITTAESSA	79
3.1	Velvollisuuden tarkoitus	79
3.2	Tiedonantovelvollisuussäännöksen muuttuminen	80
3.3	Velvollisuuden sisältö	83
3.3.1	Vakuutustarpeen selvittäminen	83
3.3.2	Tiedonantovelvollisuuden sisältö	87
3.3.3	Tietojen toimittamisen tapa	97

3.3.4	Vakuutusta koskevan henkilökohtaisen suosituksen antaminen	99
3.3.5	Sijoitusvakuutuksen asianmukaisuuden ja soveltuvuuden arviointi	101
3.4	Velvollisuuden laiminlyönnin seuraamukset	104
4	VAKUUTUKSENANTAJAN TIEDONANTOVELVOLLISUUDET	
	VAKUUTUSSUHTEEN AIKANA	115
4.1	Vakuutuskirjan ja vakuutusehtojen antaminen	115
4.2	Vakuutuksen sisältöä koskevat tiedot	117
4.3	Vakuutustapahtuman jälkeen annettavat tiedot, tiedot muutoksenhakumahdollisuuksista	120
4.4	Ilmoitus vakuutuksenantajan vastuun päättymisestä tai supistumisesta	122
4.4.1	Omaisuusvakuutus	122
4.4.2	Henkilövakuutus	123
4.5	Muut tiedonantovelvollisuudet	124
5	VAKUUTUKSENOTTAJAPUOLEN TIEDONANTOVELVOLLISUUS	
	VAKUUTUSTA SOLMITTAESSA	127
5.1	Velvollisuuden tarkoitus	127
5.2	Velvollisuuden sisältö	128
5.3	Velvollisuuden laiminlyönnin vaikutus vakuutuskorvaukseen	136
5.3.1	Vilpillinen menettely	137
5.3.2	Tahallinen tai tuottamuksellinen menettely vahinkovakuutuksissa	139
5.3.3	Tahallinen tai tuottamuksellinen menettely henkilövakuutuksissa	142
5.3.4	Kohtuullistamissäännös henkilövakuutuksissa	144
5.3.5	Virheellisten tietojen merkityksettömyys	146
5.3.5.1	<i>Vakuutuksenantajan tai sen edustajan tietoisuus</i>	146
5.3.5.2	<i>Vakuutuksenantajan vastuun arvioinnin kannalta merkityksetön tieto</i>	148
5.3.5.3	<i>Koskemattomuusperiaate henkivakuutuksessa</i>	149

5.4	Velvollisuuden laiminlyönnin vaikutus vakuutus sopimukseen	150
6	VAKUUTUKSEN OTTAJAN VELVOLLISUUS ILMOITTAJAN VAARAN LISÄÄNTYMISESTÄ	155
6.1	Velvollisuuden tarkoitus	155
6.2	Velvollisuuden sisältö	158
6.2.1	Vahinkovakuutukset	158
6.2.2	Henkilövakuutukset	161
6.3	Velvollisuuden laiminlyönnin vaikutus vakuutus korvaukseen	163
6.3.1	Vahinkovakuutukset	163
6.3.2	Henkilövakuutukset	167
6.4	Velvollisuuden laiminlyönnin vaikutus vakuutus sopimukseen	171
6.4.1	Vahinkovakuutukset	171
6.4.2	Henkilövakuutukset	173
7	VAKUUTUSTAPAHTUMAN EHKÄISEMISEEN JA RAJOITTAMISEEN LIITTYVÄT VAKUUTUKSEN OTTAJAPUOLEN VELVOLLISUUDET	175
7.1	Aluksi	175
7.2	Velvollisuus olla aiheuttamatta vakuutus tapahtumaa	176
7.2.1	Velvollisuuden tarkoitus	176
7.2.2	Velvollisuuden sisältö ja vaikutus vakuutus korvaukseen vahinkovakuutuksissa	178
7.2.2.1	<i>Vakuutetun tahallisuus ja huolimattomuus</i>	178
7.2.2.2	<i>Alkoholiehto</i>	182
7.2.2.3	<i>Vastuuvakuutusta koskeva erityissäännös</i>	185
7.2.3	Velvollisuuden sisältö ja vaikutus vakuutus korvaukseen henkilövakuutuksissa	187
7.2.3.1	<i>Vakuutetun tahallisuus</i>	187
7.2.3.2	<i>Itsemurhaa koskeva karenssiaika henkivakuutuksessa</i>	189

7.2.3.3	<i>Vakuutetun törkeä huolimattomuus tapaturma- ja sairausvakuutuksissa</i>	191
7.2.3.4	<i>Vakuutuskorvaukseen oikeutetun aiheuttama vakuutustapahtuma</i>	194
7.2.4	Velvollisuuden laiminlyönnin vaikutus vakuutus-sopimukseen	196
7.3	Velvollisuus noudattaa suojeleohjeita vahinkovakuutuksissa	198
7.3.1	Velvollisuuden tarkoitus	198
7.3.2	Velvollisuuden sisältö	199
7.3.3	Velvollisuuden laiminlyönnin vaikutus vakuutus-korvaukseen	201
7.3.4	Velvollisuuden laiminlyönnin vaikutus vakuutus-sopimukseen	208
7.4	Pelastamisvelvollisuus vahinkovakuutuksissa	209
7.4.1	Velvollisuuden tarkoitus	209
7.4.2	Velvollisuuden sisältö	210
7.4.3	Velvollisuuden laiminlyönnin vaikutus vakuutus-korvaukseen	215
7.4.4	Pelastamiskustannusten korvaaminen	217
7.4.5	Velvollisuuden laiminlyönnin vaikutus vakuutus-sopimukseen	222
7.5	Samastaminen vahinkovakuutuksissa	222
7.5.1	Samastamisen tarkoitus ja edellytykset	222
7.5.2	Moottorikäyttöiset tai hinattavat ajoneuvot, alukset ja ilma-alukset	224
7.5.3	Yhteisomistus ja -käyttö	228
7.5.4	Yhteisessä taloudessa asuminen ja yhteiskäyttö	229
7.5.5	Suojeleohjeita koskeva erityissäännös	232
7.5.6	Samastamisen vaikutus vakuutuskorvaukseen	233
7.6	Syyntakeettomuus ja pakkotila	235
7.6.1	Syyntakeettomuus	235
7.6.2	Pakkotila	240

8	VAKUUTUSKORVAUS	243
8.1	Korvauksen hakijan velvollisuudet vakuutustapahtuman satuttua	243
8.1.1	Vakuutuskorvauksen hakemisajankohta	243
8.1.2	Todistustaakan jako	246
8.1.3	Korvauksen hakijan velvollisuus antaa selvityksiä	248
8.1.4	Väärien tietojen antaminen vakuutustapahtuman jälkeen	252
8.2	Vakuutuskorvauksen maksaminen	255
8.3	Vakuutuskorvaus vahinkovakuutuksessa	257
8.3.1	Korvauseriaatteen vakuutusosoikeudessa	257
8.3.2	Yli- ja alivakuutus	258
8.3.3	Monivakuutus	260
8.4	Vakuutetun oikeus korvaukseen vahinko- vakuutuksessa	262
8.5	Muutoksenhaku vakuutuksenantajan tekemään päätökseen	267
8.6	Vakuutuksenantajan takautumisoikeus	270
9	HENKILÖVAKUUTUSTA KOSKEVIA ERITYISSÄÄNNÖKSIÄ	275
9.1	Edunsaajamääräys henkilövakuutuksessa	275
9.1.1	Edunsaajamääräyksen tekeminen, muuttaminen ja raukeaminen	275
9.1.2	Edunsaajamääräyksen tulkinta	279
9.2	Henkivakuutukseen perustuvan oikeuden luovutus ja panttaus	280
9.3	Ulosmittaussuoja sekä takaisinsaanti konkurssi- pesään henkilövakuutuksissa	282
10	RYHMÄVAKUUTUS	285
10.1	Vakuutus sopimuslain soveltaminen ryhmä- vakuutuksiin	285
10.2	Ryhmävakuutuksesta vakuutetuille annettavat tiedot	286
10.3	Vakuutetun ilmoitukset	289

10.4 Ryhmävakuutuksen päättymiseen liittyvät säännökset	289
10.5 Työntekijäin ryhmähenkivakuutuksen vakuutusmaksun ulosottokelpoisuus	291
II VAKUUTUSSOPIMUSLAIN VOIMAANTULOSÄÄNNÖKSET JA MYÖHEMMÄT MUUTOKSET	293
LÄHDEKIRJALLISUUS	297
OIKEUSTAPAUSHAKEMISTO	305
ASIAHAKEMISTO	307